

ВЈЕЖБА 10. १। राज्ञो बिभ्यति लोका राजानः पुनर्वैरिभ्यः ॥ २। शतं दद्यान् विवदेत् ॥ ३। न तत्परस्य संदध्यात्प्रतिकूलं यदात्मनः ॥ ४। अण्डानि बिभ्रति स्वानि न भिन्दन्ति पिपीलिकाः ॥ ५। यत्स्वाधीनं यदपि सुलभं तेन तुष्टिं विधेहि ॥ ६। नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करीत्येव ॥ ७। श्वः कार्यमद्य कुर्वीत ॥ ८। पूर्वं वयसि तत्कुर्याद्येन वृद्धः सुखं वसेत् ॥ ९। न हिंस्यात्सर्वभूतानि ॥ १०। यदोजसा न लभते क्षत्रियो न तदश्नुते ॥ ११। बलिनी बलिनः स्निह्यन्त्यबलं तु निगृह्यते ॥ १२। ते धन्या ये न शृण्वन्ति दीनाः प्रणयिनां गिरः ॥ १३। स्वकोयाम्मुञ्जते फणाधराः ॥ १४। यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः । स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ १५। अतिथिर्बालकश्चैव स्त्रीजनो नृपतिस्तथा । एते वित्तं न जानन्ति जामाता चैव पञ्चमः ॥ १६। जानाते यन्न चन्द्रार्कौ जानते यन्न योगिनः । जानीते यन्न भर्गोऽपि तज्जानाति कविः स्वयम् ॥

Градиво: промјена индикатива презента и имперфекта активног и медијалног и оптатива и императива презента активног и медијалног атематских глагола III, V, VII и VIII класе (SP, §165-186).

Транскрипција (samhita): 1. *rājño bibhyati lokā rājānaḥ punarvairibhyaḥ*. 2. *śataṃ dadyāna vivadet*. 3. *na tatparasya samdadhyātpratikūlaṃ yadātmanaḥ*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yatsvādhīnaṃ yadapi sulabhaṃ tena tuṣṭim vidhehi*. 6. *nīco vadati na kurute na vadati sujanaḥ karttyeva*. 7. *śvaḥ kāryamadya kurvīta*. 8. *pūrve vayasī tatkuryādyaena vṛddhaḥ sukhaṃ vaset*. 9. *na himsyātsarvabhūtāni*. 10. *yadojasā na labhate kṣatriyo na tadaśnute*. 11. *balinī balinaḥ snihyantyabalaṃ tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyā ye na śṛṇvanti dīnāḥ praṇyinām girāḥ*. 13. *svakoyāmbhuñjate phaṇādharāḥ*. 14. *yadyadācarati śreṣṭhastattadevetaro janaḥ / sa yatpramāṇaṃ kurute lokastadanuvartate*. 15. *atithirbālakaścaiva strījano nṛpatistatha / ete vittam na jānanti jāmatā caiva pañcamāḥ*. 16. *jānāte yanna candrārkau jānate yanna yogīnaḥ jānīte yanna bhargo 'pi tajjānāti kavīḥ svayam*.

Транскрипција (pada): 1. *rājñāḥ bibhyati lokāḥ rājānaḥ punar vairibhyaḥ*. 2. *śatam dadyāt na vivadet*. 3. *na tat parasya samdadhyāt pratikūlam yat ātmanaḥ*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yat svādhīnam yat api sulabhaṃ tena tuṣṭim vidhehi*. 6. *nīcaḥ vadati na kurute na vadati sujanaḥ kartti eva*. 7. *śvas kāryam adya kurvīta*. 8. *pūrve vayasī tat kuryāt yena vṛddhaḥ sukhaṃ vaset*. 9. *na himsyāt sarvabhūtāni*. 10. *yat ojasā na labhate kṣatriyaḥ na tat aśnute*. 11. *balinaḥ balinaḥ snihyanti abalam tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyāḥ ye na śṛṇvanti dīnāḥ praṇyinām girāḥ*. 13. *svakoyān bhuñjate phaṇādharāḥ*. 14. *yadyad ācarati śreṣṭhas tattat eva itaraḥ janaḥ / sa yat pramāṇam kurute lokāḥ tad anuvartate*. 15. *atithiḥ bālakaḥ ca eva strījanaḥ nṛpatiḥ tathā / ete vittam na jānanti jāmatā ca eva pañcamāḥ*. 16. *jānāte yat na candrārkau jānate yat na yogīnaḥ jānīte yat na bhargaḥ api tat jānāti kavīḥ svayam*.

Грамагичка анализа: 1. *rājñāḥ* – abl msg, *rājan* краљ; *bibhyati* – 3pl ind praes act, *bhī* 3 плашити се; *lokāḥ* – nom mpl, *loka* свијет, *pl* људи; *rājānaḥ* – nom mpl, *rājan*, краљ; *punar* – adv, *punar* опет; *vairibhyaḥ* – abl mpl, *vairin* непријатељ. 2. *śatam* – acc nsg, *śata* сто(тина); *dadyāt* – 3sg opt praes act, *dā* 3 дати; *na* – pcl, *na* не; *vivadet* – 3sg opt praes act, *vi-vad* 1 свађати се. 3. *na* – pcl, *na* не; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *parasya* – gen msg, *para* најбољи, други; *samdadhyāt* – 3sg ind opt act, *sam-dhā* (+ gen) додати; *pratikūlaṃ* – nom nsg, *pratikūla* (+ gen) непријатан; *yat* – nom nsg, *ya* који; *ātmanaḥ* – gen msg, *ātman* душа, себе. 4. *aṇḍāni* – acc npl, *aṇḍa* јаје; *bibhrati* – 3pl ind praes act, *bhr* 3 носити, бринути се за; *svāni* – acc npl, *sva* свој; *na* – pcl, *na* не; *bindanti* – 3pl ind praes act, *bhid* 7 ломити; *pipīlikāḥ* – nom fpl, *pipīlikā* мрав. 5. *yat* – nom nsg, *ya* који; *svādhīnam* – nom nsg, *svādhīna* свој (твој) властити; *yat* – nom nsg, *ya* који; *api* – conj, *api* такође; *sulabham* – nom nsg, *sulabha* лако достижањ; *tena* – int nsg, *ta* тај; *tuṣṭim* – acc fsg, *tuṣṭi* задовољство; *vidhehi* – 2sg ipv praes act, *vi-dhā* (sc. *tuṣṭim*, + int) задовољити се. 6. *nīcaḥ* – nom msg, *nīca* низак, прост; *vadati* – 3sg ind praes act, *vad* 1 говорити; *na* – pcl, *na* не; *kurute* – 3sg ind praes mp, *kr* 8 чинити, радити; *na* – pcl, *na* не; *vadati* – 3sg ind praes act, *vad* 1 говорити; *sujanaḥ* – nom msg, *sujana* добар човјек; *kartti* – 3sg ind praes act, *kr* 3 чинити, радити; *eva* – pcl, *eva* управо. 7. *śvas* – adv, *śvas* сутра; *kāryam* – acc nsg, *kārya* ствар, прилика, посао, нужност; *adya* – adv, *adya* данас; *kurvīta* – 3sg opt praes med, *kr* 8 учинити, урадити. 8. *pūrve* – loc nsg, *pūrva* ранији, пријашњи; *vayasi* – loc nsg, *vayasi* животно, младеначко доба; *tat* – acc nsg, *ta* тај; *kuryāt* – 3sg opt praes act, *kr* 8 чинити, радити; *yena* – int nsg, *ya* који; *vṛddhaḥ* – nom msg, *vṛddha* старац; *sukham* – acc nsg, *sukha* угода; *vaset* – 3sg opt praes act, *vas* 1 становати, живјети. 9. *na* – pcl, *na* не; *himsyāt* – 3sg opt praes act, *hims* 7 повредити; *sarvabhūtāni* – acc npl, *sarvabhūta* сва створења. 10. *yat* – acc nsg, *ya* који; *ojasā* – int nsg, *ojas* снага; *na* – pcl, *na* не; *labhate* – 3sg ind praes mp, *labh* 1

досегнути, добити, наћи; *ṣatriyah* – nom msg, *ṣatriya* ратник; *na* – pcl, *na* не; *tat* – acc msg, *ta* тај; *aśnute* – 3sg ind praes mp, *aś* 5 постићи. 11. *balinaḥ* – nom mpl, *balin* јак; *balinaḥ* – gen msg, *balin* јак; *snihyanti* – 3pl ind praes act, *snih* 5 (+ gen) вољети; *abalam* – acc msg, *abala* слаб; *tu* – pcl, *tu* а, али; *nigrhṇate* – 3pl ind praes med, *ni-grah* 9 казнити, бити. 12. *te* – nom mpl, *ta* тај; *dhanyāḥ* – nom mpl, *dhanya* срећан; *ye* – nom mpl, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *śruvanti* – 3pl ind praes act, *śru* 5 слушати; *dīnāḥ* – acc fpl, *dīna* тужан; *pranyinām* – gen mpl, *pranyin* вољен, вољена особа; *girah* – acc fpl, *gir* ријеч. 13. *svakoṃyaṇ* – acc mpl, *svakoṃya* свој, властити; *bhūñjate* – 3pl ind praes med, *bhuj* 7 јести; *phaṇādharāḥ* – nom mpl, *phaṇādharā* змија. 14. *yadyad* – acc msg, *yadyat* што год; *ācarati* – 3sg ind praes act, *ā-car* 1 обрадити, чинити; *śreṣṭhas* – nom msg, *śreṣṭha* најбољи, изврстан; *tattat* – acc msg, *tattat* све то; *eva* – pcl, *eva* управо; *itarah* – nom msg, *itara* други; *janaḥ* – nom msg, *jana* човјек, особа, људи; *sa* – nom msg, *sa* тај; *yat* – acc msg, *ya* који; *pramāṇam* – acc msg, *pramāṇa* одлука; *kurute* – 3sg ind praes med, *kr* 8 чинити, радити; *lokaḥ* – nom msg, *loka* свијет, pl људи; *tad* – acc msg, *ta* тај; *anuvartate* – 3sg ind praes med, *anu-vṛt* 1 слиједити. 15. *atithiḥ* – nom msg, *atithi* гост; *bālakah* – nom msg, *bālaka* дијете; *ca* – conj, *ca* и; *eva* – pcl, *eva* управо; *strījanaḥ* – nom msg, *strījana* женско; *nṛpatiḥ* – nom msg, *nṛpati* краљ; *tathā* – adv, *tathā* како; *ete* – nom, *eta* овај; *vittam* – acc msg, *vitta* богатство; *na* – pcl, *na* не; *jānanti* – 3pl ind praes act, *jñā* 9 знати; *jāmātā* – nom msg, *jamatr* зет; *ca* – conj, *ca* и; *eva* – pcl, *eva* управо; *pañcamah* – nom msg, *pañcama* пети. 16. *jānāte* – 3du ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc msg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *candrārkaḥ* – nom mdu, *candrārka* Сунце и Мјесец; *jānate* – 3pl ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc msg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *yoginaḥ* – nom mpl, *yogin* јогин; *jānāte* – 3sg ind praes med, *jñā* 9 знати; *yat* – acc msg, *ya* који; *na* – pcl, *na* не; *bhargah* – nom msg, *bharga* Бхарга (Брахман); *api* – conj, *api* такође; *tat* – acc msg, *ta* тај; *jānāti* – 3sg ind praes act, *jñā* 9 знати; *kaviḥ* – nom msg, *kavi* пјесник; *svayam* – adv, *svayam* само.

Кључ: 1. Људи се плаше краља, краљеви пак непријатеља. 2. Нека даде стотину; нека се не свађа. 3. Нека не даде другом оно што је њему самом непријатно. 4. Мрави се брину за своја јаја, не ломе (их). 5. Задовољи се оним што (је) твоје властито и лако достижно. 6. Прост (човјек) говори, не ради; добар човјек не говори (него) управо ради. 7. Сутрашњи посао нека се уради данас. 8. У младости нека (човјек) ради оно од чега ће као старац угодно живјети. 9. Нека не повреди ниједно створење. 10. Што се не досеже снагом, то ратник не постиже. 11. Јаки (људи) воле јака (човјека), а слаба бију. 12. Они (су) срећни који не слушају тужне ријечи вољених. 13. Змије једу своје (= друге змије). 14. Што год изврстан (човјек) ради, то и други људи (раде); што он као одлуку донесе, ти и свијет слиједи. 15. Гост и дијете, женско и краљ – они не знају за богатство; (не зна) ни пети зет. 16. Што не знају Сунце и Мјесец, што не знају јогинит, што не зна ни Бхарга (Брахман), то само пјесник знаде.

ВЈЕЖБА 11. १। को जानीते कदा कस्य मृत्युकालो भविष्यति ॥ २। सेनापतौ यशो गन्त न तु योधाकंथचन ॥ ३। यावत्स्थास्यन्ति गिरयःसरितश्च महीतले । तावद्रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति ॥ ४। यदि न प्रणयेद्राजा दण्डंदण्ड्येष्वतन्द्रितः । शूले मत्स्यानिवापक्ष्यन्दुर्बलान्बलवत्तरः ॥

Градиво: образовање и промјена простог и перифрастичног футура (SP, §233-236); образовање и промјена кондиционала (SP, §237-238).

Транскрипција (saṃhita): 1. *ko jānāte kadā kasya mṛtyukālo bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśo gantā na tu yodhānkaṃthacana*. 3. *yāvatssthāsyanti girayaḥsaritaśca ma hītale / tāvadrāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayedrājā daṇḍamdaṇḍyēsvatandritaḥ / śūle matsyānīvāpākṣyandurbalānbalavattaraḥ*.

Транскрипција (pada): 1. *kaḥ jānāte kadā kasya mṛtyukālah bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśaḥ gantā na tu yodhānkaṃthacana*. 3. *yāvatssthāsyanti girayaḥ saritaḥ ca mahītale / tāvat rāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayet rājā daṇḍam daṇḍyēṣu atandritaḥ / śūle matsyānīva apākṣyat durbalān balavattaraḥ*.

Грамматичка анализа: 1. *kaḥ* – nom msg, *ka* ко; *jānāte* – 3sg ind praes med, *jñā* 9 знати; *kadā* – adv, *kadā* када; *kasya* – gen msg, *ka* ко; *mṛtyukālah* – nom msg, *mṛtyukāla* смртни час; *bhaviṣyati* – 3sg ind fut act, *bhū* 1 постати, бивати. 2. *senāpatau* – loc msg, *senāpati* војсковођа; *yaśaḥ* – nom msg, *yaśas* слава; *gantā* – 3sg fut pphr, *gam* 1 ићи; *na* – pcl, *na* не; *tu* – pcl, *tu* али; *yodhān* – acc msg, *yodha* војник; *kaṃthacana* – adv, *kaṃthacana* (н)икако. 3. *yāvāt* – adv, *yāvāt* докле; *sthāsyanti* – 3pl ind fut act, *sthā* 1 стајати; *girayaḥ* – nom mpl,

giri брдо; *saritaḥ* – nom fpl, *sarita* ријека; *ca* – conj, *ca* и; *mahītale* – loc nsg, *mahītala* тло; *tāvat* – adv, *tāvat* дотле; *rāmāyaṇakathā* – nom fsg, *rāmāyaṇakathā* прича о Рами; *lokeṣu* – loc mpl, *loka* свијет, pl људи; *pracariṣyati* – 3sg ind fut act, *pra-car* 1 трајати. 4. *yadi* – conj, *yadi* ако; *na* – pcl, *na* не; *praṇayet* – 3sg opt praes act, *pra-nī* 1 вршити, извршавати; *rājā* – nom msg, *rājan* краљ; *daṇḍam* – acc msg, *daṇḍa* казна; *daṇḍyeṣu* – loc mpl, *daṇḍya* кажњив; *atandritaḥ* – loc msg, *atandrita* неуморан; *śūle* – loc nsg, *śūla* копље, ражањ; *matsyaṇ* – acc mpl, *matsya* риба; *iva* – adv, *iva* попут, као; *apakṣyat* – 3sg cond act, *pac* 1 пећи; *durbaḷan* – acc mpl, *durbaḷa* слаб; *balavattaraḥ* – nom msg grad comp, *balavat* јак.

Кључ: 1. Ко зна када ће чији смртни час доћи? 2. Слава ће ићи војсковођи, а нипошто војницима. 3. Докле на земљи буду стајла брда и планине, дотле ће у народу трајати прича о Рами. 4. Кад краљ не би извршавао казну, (био би) у оном што је кажњиво неуморан; јачи би пекао слабе као рибе на ражњу.